

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

РЕЗУЛТАТИ ОД МОНИТОРИНГОТ

НА ИЗВЕСТУВАЊЕТО НА МЕДИУМИТЕ
ЗА ТЕМИТЕ ОД ПОШИРОК ОПШТЕСТВЕН
ИНТЕРЕС УТВРДЕНИ ЗАЕДНИЧКИ ОД НОВИНАРИТЕ
И ОД ПРЕТСТАВНИЦИТЕ НА НЕВЛАДИНИТЕ
ОРГАНИЗАЦИИ ВО МАКЕДОНИЈА

РЕЗУЛТАТИ ОД МОНИТОРИНГОТ

**НА ИЗВЕСТУВАЊЕТО НА МЕДИУМИТЕ
ЗА ТЕМИТЕ ОД ПОШИРОК ОПШТЕСТВЕН
ИНТЕРЕС УТВРДЕНИ ЗАЕДНИЧКИ ОД НОВИНАРИТЕ
И ОД ПРЕСТАВНИЦИТЕ НА НЕВЛАДИНИТЕ
ОРГАНИЗАЦИИ ВО МАКЕДОНИЈА**

Скопје, декември 2013 година

Издавач:

Балканска истражувачка репортерска мрежа (БИРН) – Македонија
Бул. ЈНА 24-1/2, 1000 Скопје, Македонија
Тел/ факс: +389 2 3290 280
E-mail: office.macedonia@birn.eu.com
web: www.birn.eu.com

Изработил:

Центар за граѓански комуникации
Бул. Кочо Рацин бр. 26-1/2, 1000 Скопје, Македонија
Тел/ факс: +389 2 3213 513
Web: www.ccc.org.mk

Лектура:

Валентина Бачваровска

Печати:

Тираж: 400

Бесплатен/некомерцијален примерок

Овој извештај е овозможен со поддршка од американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД) во рамките на Проектот за истражувачко новинарство и соработка помеѓу медиумите и граѓанскиот сектор, Програма на УСАИД за зајакнување на независните медиуми во Македонија. Содржината на публикацијата е одговорност на Балканската истражувачка репортерска мрежа и не ги изразува ставовите на УСАИД или на Владата на Соединетите Американски Држави.

Партнери на проектот:

СОДРЖИНА

- **ВОВЕД** 6
- **МЕТОДОЛОГИЈА** 8
- **РЕЗУЛТАТИ ОД МОНИТОРИНГОТ** 10
 - Клучни наоди 10
 - Детални резултати 12
 - Резултати од мониторингот по теми 20
 -
 - Споредбен приказ на начинот на известување по одделните теми 30
- **ПРЕПОРАКИ** 34

ВОВЕД

Медиумите се еден од најзначајните општествени двигатели од кои граѓаните се информираат за прашањата од јавен интерес. Оттука, обврска на медиумите е да им овозможат на граѓаните да ги добијат сите информации што им се неопходни за да заземат став за одредени прашања од јавен интерес. Во оваа смисла, снабдувајќи ги граѓаните со релевантни и објективни информации, медиумите влијаат врз подигањето на општото ниво на разбирање на јавните политики, овозможувајќи простор за јавна дебата за тие политики меѓу сите општествени фактори. Од друга страна, преку својата улога на чувари на јавниот интерес, медиумите настапувајќи во името на граѓаните отвораат расправа за одредени проблеми во општеството и вршат притисок врз властите и врз другите центри на моќ за одговори на тие проблеми.

За да можат медиумите да ја играат успешно оваа своја општествена улога потребна е соодветна поволна околина за тоа, воспоставување и почитување соодветни етички и професионални стандарди, но и соработка со другите општествени фактори кои дејствуваат слично и застапуваат слични интереси. Во оваа смисла, пред сè, станува збор за соработката со невладините организации како многу значаен фактор во граѓанското општество кој, главно, влијае врз унапредување на јавните политики и овозможување поширок пристап на граѓаните до разните сфери на одлучување во општеството.

Имајќи го ова предвид, проектот за истражувачко новинарство и соработка помеѓу медиумите и граѓанскиот сектор како дел од Програмата на УСАИД за зајакнување на независните медиуми во Македонија, спроведе истражување на начинот на кои медиумите известуваат за прашањата од поширок општествен интерес и за соработката меѓу медиумите и невладините организации при тоа известување. Основна цел на мониторингот беше да обезбеди доволно квалитетни и релевантни информации за анализа на начинот на кој медиумите во Македонија известуваат за прашањата од поширок општествен интерес, детектирани на заедничка дебата меѓу претставници на невладините организации и новинарите.

Анализата на резултатите од мониторингот, освен тоа, послужи и како основа во дизајнирањето на работилници со новинари и невладини организации за зголемување на бројот и за унапредување на квалитетот на медиумските текстови за избраните теми од заеднички интерес.

Мониторингот, меѓу другото, даде одговор на следниве клучни прашања:

- Во колкав обем македонските медиуми известуваат за секоја од анализираните теми?
- Дали при известувањето за овие теми се зачувани основните професионални стандарди во новинарството?
- Колку е медиумското известување балансирано, објективно и дали се консултираат сите страни од приказната?
- Дали текстовите се поттикнати од самостојни и оригинални истражувања на новинарите или се само известувања за настани организирани на овие теми?
- Дали и колку текстовите ги содржат елементите: веродостојност, релевантност, доверба и кредибилитет?

Освен за основната цел, резултатите од мониторингот натаму можат да служат и како основа за преземање на низа други акции насочени кон подобрување на медиумското известување гледано општо, но и поединечно за секоја од анализираните теми. На новинарите може да им помогне да ги лоцираат слабите страни во сегашното информирање за анализираните теми и како патоказ за унапредување на нивното известување. На невладините организации, пак, анализата може да им укаже на областите во кои е потребен поголем ангажман во насока кон поредовно, попрофесионално и пообјективно информирање на јавноста.

МЕТОДОЛОГИЈА

Станува збор за мониторинг на начинот на кој избран примерок од медиуми известува за десет теми од поширок општествен интерес, а кои беа заеднички утврдени од новинари и од претставници на невладини организации.

Изборот на медиумите, чиишто текстови¹ се анализираа на зададените теми, беше направен имајќи ги предвид состојбата во медиумите, целите на мониторингот, потребите за анализа на резултатите од мониторингот, проектните постулати и поставеност, како и претходното искуство во оваа област. Притоа, се водеше сметка избраните медиуми во примерокот да бидат релевантни, гледани/читани и соодветни за мониторинг, да бидат застапени електронски и печатени медиуми, медиуми коишто се гледаат/читаат на национално и на локално ниво, на македонски и на албански јазик и медиуми од различна сопственичка припадност и уредувачка политика.

Оттука, изборот е направен на следниве медиуми:

- ➔ МТВ1 – национална телевизија / јавен сервис / на македонски јазик;
- ➔ Алсат М – национална телевизија / на албански јазик;
- ➔ Тера ТВ – локална (регионална) телевизија од Битола / на македонски јазик;
- ➔ Дневник – национален дневен весник / на македонски јазик и
- ➔ Вест² – национален дневен весник / на македонски јазик.

Предмет на директен мониторинг беа текстовите во овие медиуми за избраните теми и делови од тие теми објавени во периодот од 1 април до 30 јуни 2013 година.

1 Под заедничкиот збор „текстови“ се подразбираат новинарски текстови во весници и прилози и други информации во телевизиските вести.

2 Почетно беше планирано наместо Вест, во избраните медиуми да влезе дневниот весник на македонски јазик Фокус, но поради неговото неизлегување беше направена замена со Вест, како најсличен дневен весник на првобитно планираниот.

Станува збор за комбинација од квантитативен и квалитативен мониторинг кој како резултат, покрај нумерички податоци, дава и сознанија за квалитетот на анализираните текстови, во смисла на запазување на професионалните новинарски стандарди.

Објавените текстови и нивната содржина, меѓу другото, се анализираа од следниве аспекти:

- Област/тема на која се однесуваат текстовите;
- Страница/дел од вестите каде што е објавен написот;
- Рубрика во која е објавен написот;
- Големина на написот;
- Најава на написот на насловната страница/форшпанот;
- Илустрации на написот;
- Автор на написот;
- Жанровска припадност на написот;
- Број, статус и локација на изворите;
- Фер и балансиран пристап;
- Повод за написот;
- Консултирање на засегнатата страна и начинот на кој е таа пренесена во написот и др.

Мониторингот се спроведуваше преку пополнување (кодирано и описно) на претходно изработени, структурирани прашални листови (обрасци) за мониторинг и тоа за секој пронајден текст на некоја од опфатените теми.

Откако беа пополнети, прашалните листови/обрасците се обработија, процесираа и сумираа во специјално изработена матрица во која се добија збирните резултати од мониторингот како основа за изработка на анализата.

Предмет на анализа беа збирните резултати од мониторингот, а не одделните резултати од кој било од вклучените медиуми.

РЕЗУЛТАТИ ОД МОНИТОРИНГОТ

Клучни наоди

- Медиумите редовно известуваат за анализирани теми објавувајќи во просек по 4 текста дневно кои се однесуваат на некоја од десетте опфатени теми од поширок општествен интерес. Овој просек е повисок кај печатените медиуми (6 текста дневно од десетте анализирани теми), а двојно е понизок кај телевизиите (три текста од десетте анализирани теми).
- Тема за која медиумите најмногу информираат е *Пристапувањето кон Европската унија*, по што со еднакво учество следуваат темите: *Квалитет на живот, Здравство и права на пациенти и Добро владеење*. Спротивно на тоа - тема за која медиумите најмалку информираат е *Општествена вклученост на маргинализирани групи*, по која следуваат темите *Културна политика и Меѓуетнички односи* како најмалку застапени теми во медиумите.
- Во голем број од текстовите отсуствуваат основните професионални стандарди; недостигаат веродостојност, релевантност, доверба и кредибилитет; и темите и проблемите доминантно се третираат само информативно, површно и без посеопфатни, продлабочени и детални истражувања и анализи;
- Текстовите за анализирани теми доминантно не се најавени на насловната страница на весниците или во најавата на ударните вести на телевизиите и не содржат никаква или содржат општа фотографија/снимка којашто не е директно поврзана со настанот/лугето за кои се однесува текстот.
- Авторот на текстот доминантно е познат (потпишан е со име и презиме или со иницијали), иако во четвртина од текстовите тој е анонимен.
- Жанровски, доминантен дел од текстовите се вести, додека само 3% се истражувачки стории.
- Малку повеќе од половина од текстовите имаат само еден извор, додека без извор се 7% од текстовите. Во најголем дел од текстовите изворите се наведени, а

само во 3% изворите се анонимни. Во две третини од текстовите е консултирана само едната страна во приказната.

- 🔑 Државните институции доминираат како извори во текстовите, при што водат министерствата. Невладините организации се посочуваат како извор само во мал дел од текстовите.
- 🔑 Засегнатата страна не е консултирана во две третини од текстовите. Кога е консултирана, во дури една третина од случаите таа дала изјава, а само во многу мал број случаи решила да не даде изјава.
- 🔑 Кај две третини од текстовите поводот за објавување бил некој псевдо-настан (прес-конференција, соопштение, изјава и сл.), наспроти 18% каде поводот бил актуелен или автентичен настан и 9% текстови кои произлегле од самостојни сознанија или истражување на новинарот.
- 🔑 Кај речиси половина од текстовите, организатор на настаните била некоја државна институција, наспроти 10% каде што организатор била невладина организација.

Кога се анализира известувањето на медиумите, одделно по теми, се доаѓа до следниве клучни наоди:

- 🔑 Иако е втора најмалку застапена, темата *Културна политика* се издвојува како тема за која медиумите известувале најпрофесионално.
- 🔑 Најчесто најавена тема на насловните страници или во ударните вести е темата *Пристапување кон Европската унија*, а најмалку темата *Животна средина*.
- 🔑 Тема која содржи најмногу оригинални фотографии/снимки е *Културна политика*, а најмалку *Животна средина*.
- 🔑 Единствена тема во која авторот е познат во сите објавени текстови е темата *Културна политика*, за разлика од темата *Животна средина* каде за половина од текстовите авторот е непознат.
- 🔑 Иако генерално се многу малку, сепак, најмногу истражувачки приказни имало за темата *Културна политика*, а ниту една за темите *Квалитет на живот* и *Вклученост на маргинализирани групи*.
- 🔑 Од аспект на број на извори, тема за која има најмногу напишани текстови со два или повеќе извори е *Културна политика*, а спротивно, тема со најмногу текстови со еден извор (69%) е *Добро владеење*.
- 🔑 Кога станува збор за статус на изворите, тема во која сите извори се наведени е *Општествена вклученост на маргинализирани групи*, а спротивно тема со најмногу анонимни извори е *Добро владеење*.
- 🔑 Тема во која има најмногу текстови без извори (19%) е *Пристапување кон ЕУ*, а тема во која нема ниту еден текст без извори е *Општествена вклученост на маргинализирани групи*.

- Што се однесува до опфатените страни во текстовите, тема во која има најмногу текстови во кои се консултирани две и повеќе страни е *Образование и млади*, додека теми во кои во доминантен број од текстовите е консултирана само едната страна се *Животна средина* и *Добро владеење*.
- Текстови со најмногу извори од невладиниот сектор има во темите *Општествена вклученост на маргинализирани групи* и *Човекови права*, а спротивно тема во која невладиниот сектор не е вклучен како извор во ниту еден текст е *Културна политика*.
- Тема со најмногу текстови во кои изворите се лоцираат во некоја државна институција (влада, министерство, други институции и локална власт) е *Меѓуетнички односи*.
- Засегнатата страна е најмногу консултирана во текстовите од темите *Културна политика* и *Образование и млади*, додека најмалку во текстовите од темата *Квалитет на живот*.
- Псевдо-настаните се најчест повод за текстовите од темата *Добро владеење*, додека автентичните настани се најчест повод за текстовите од темата *Културна политика* каде, исто така, има и најмногу текстови кои настанале како резултат на самостоен и оригинален интерес на новинарите.
- Најмногу текстови во кои како организатор на настанот се јавува невладина организација имало за темата *Општествена вклученост на маргинализирани групи*, а најмалку за темите *Квалитет на живот* и *Културна политика*.

Детални резултати

Предмет на мониторинг и анализа беа вкупно 384 текстови кои се однесуваат на десетте теми од поширок општествен интерес и беа објавени во опфатените медиуми во периодот на мониторинг. Имајќи предвид дека во периодот на мониторинг петте опфатени медиуми имале вкупно 97 изданија, просечно дневно се објавувале по четири текста кои се однесувале на анализираните теми. Притоа, весниците објавувале просечно по шест текста дневно, додека кај телевизиите тој просек изнесува три прилози.

Најзастапена тема, односно тема за која медиумите објавиле најмногу текстови во периодот на мониторинг е *Пристапување кон ЕУ*, по која со речиси ист број на текстови следат три теми: *Квалитет на живот*, *Здравство и права на пациенти* и *Добро владеење*. Најмалку текстови, односно најмалку застапена тема од сите анализирани десет теми од поширок општествен интерес е темата *Општествена вклученост на маргинализирани групи*, а меѓу темите за кои има најмалку објавени текстови се *Културна политика*, *Меѓуетнички односи* и *Животна средина*.

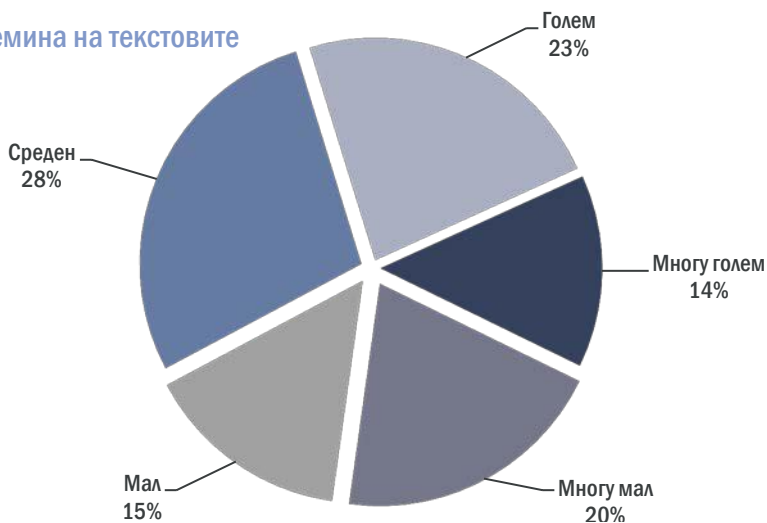
Иако станува збор за теми од поширок општествен интерес за кои, очекувано, новинарските текстовите треба да бидат поголеми, само малку повеќе од една третина од текстовите се големи (38%). Речиси исто толков број текстови биле мали (34%), а преостанатите биле со средна големина (28%). Ова зборува за недоволната елаборација и малиот простор што се отстапува на овие теми во медиумите во земјава.

1. На која тема се однесуваат текстовите

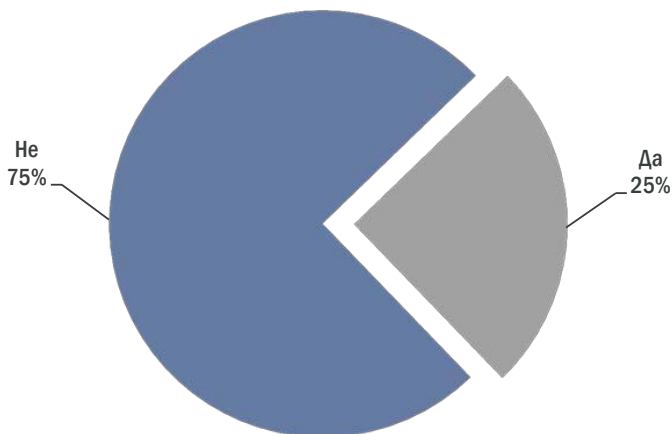
Дури три четвртини од текстовите (75%) не се објавени на насловната страница на весникот или во најавата на ударните вести (форшпан) на телевизијата. Објавувањето на текстовите на насловната страница или во ударните вести вообичаено е поврзано со нивниот квалитет. Имено, ако медиумите сметаат дека текстот открива нешто што е важно и од голем интерес за публиката, тогаш го објавуваат на насловната страница или во најавата на ударните вести за да привлечат со тоа поголем број читатели, односно гледачи. Така, на насловната страница или во најавата на ударните вести се најавени само една четвртина од текстовите (25%) објавени за темите од поширок општествен интерес.

2. Големина на текстовите

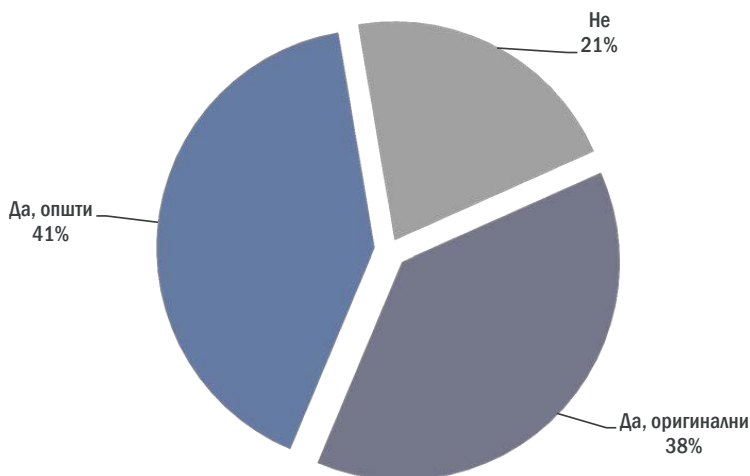
Овој број кореспондира со бројот на текстовите што можат да се оценат како поквалитетни од аспект на број на извори, застапеност на вклучените страни, консултирање и цитирање на засегнатите страни и сл. Ова значи дека на насловните страници или во ударните вести се најавени поквалитетните текстови што може да упатува на заклучокот дека медиумите се свесни за квалитетот на својата работа, односно кога би имале повеќе квалитетни текстови, нив би ги објавиле и на насловните страници и во ударните вести.

3. Дали е текстот објавен на насловната страница/во ударните вести?

Повеќе од половина од текстовите не содржат фотографија (21%) или се илустрирани со општа фотографија којашто е поврзана и ја следи темата (41%). Преостанатите 38% од текстовите се илустрирани со оригинална или автентична фотографија или снимки директно поврзани со она за што се пишува во текстот. Се чини дека ова е недоволно бидејќи за темите од поширок општествен интерес е од исклучителна важност секогаш кога е тоа можно да бидат поткрепени со оригинални фотографии/снимки кои заедно со текстот им помагаат на граѓаните појасно и поцелосно да ја разберат проблематиката и подобро да бидат информирани.

4. Дали текстот содржи фотографии/снимки?

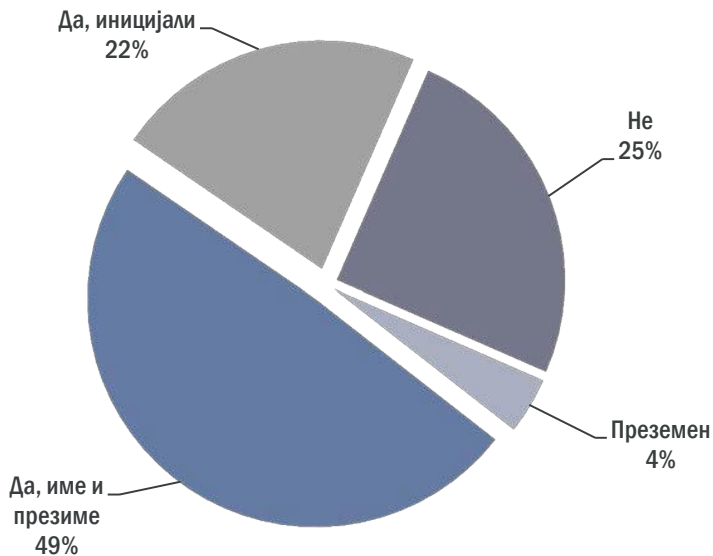
Во речиси половина од текстовите (49%), кои се однесуваат на темите од поширок општествен интерес, авторот е познат. Во другата половина, авторот е потпишан само со иницијали (22%), текстот е преземен од друг медиум (4%) или авторот воопшто не е познат (25%).

Високиот процент на текстови во кои авторот не е познат или е потпишан само со иницијали, произлегува оттаму што најголем број од текстовите, жанровски, се кратки вести и во такви случаи, вообичаено, авторите не се потпишуваат или се потпишуваат само со иницијали.

Имајќи предвид дека од вкупниот број текстови, само 3% се истражувачка сторија, а непотпишани се дури 25% од текстовите, не може да се донесе заклучок дека непотпишани се оние текстови во кои новинарите објавуваат значајни сознанија и поради тоа сакаат да се заштитат, односно дека редакциите сакале намерно да застанат зад одредени истражувачки стории и поради тоа не го објавиле името на новинарот.

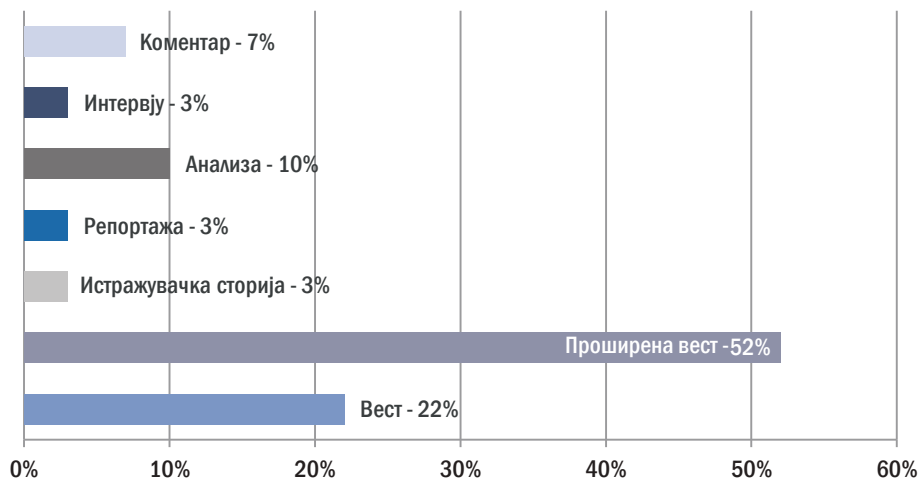
Објавувањето на авторите на новинарските текстови се смета дека придонесува значително кон градење на кредибилитетот на соодветниот медиум, зголемувајќи ја довербата на граѓаните во него. Спротивно, непотпишаните текстови губат на релевантност и оставаат простор за сомневање дека основната причина за објавување на одреден текст не е објективното информирање на граѓаните.

5. Дали е потпишан авторот на текстот?

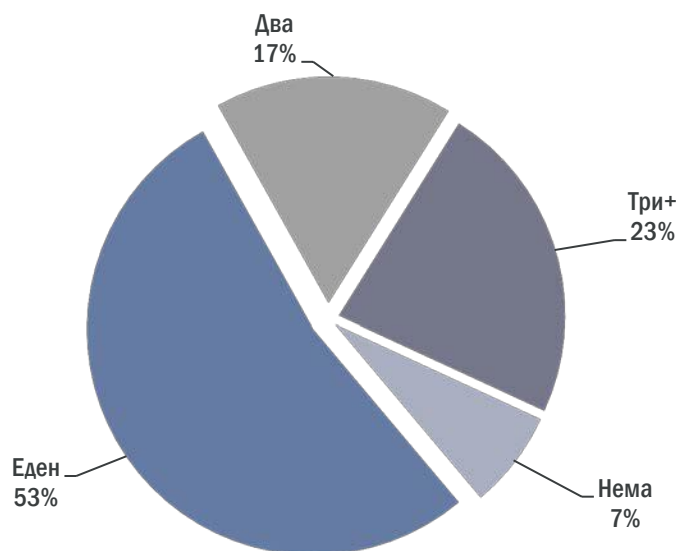
Наспроти тоа што станува збор за теми од поширок општествен интерес за кои е логички да се застапени другите жанрови освен вестите, сепак, дури три четвртини од текстовите му припаѓаат на жанрот вест (74%). Следат анализата со 10%, коментарот со 7%, репортажата и интервјутото со по 3% од текстовите. Истражувачката сторија е застапена само во 3% од анализираниите текстови. Овие бројки се загрижувачки, имајќи предвид дека голем дел од темите за кои станува збор се податливи за истражување, односно објективно информирање на граѓаните за нив е можно само преку посеопфатни истражувања на новинарите.

6. Новинарски жанр на текстот / прилогот

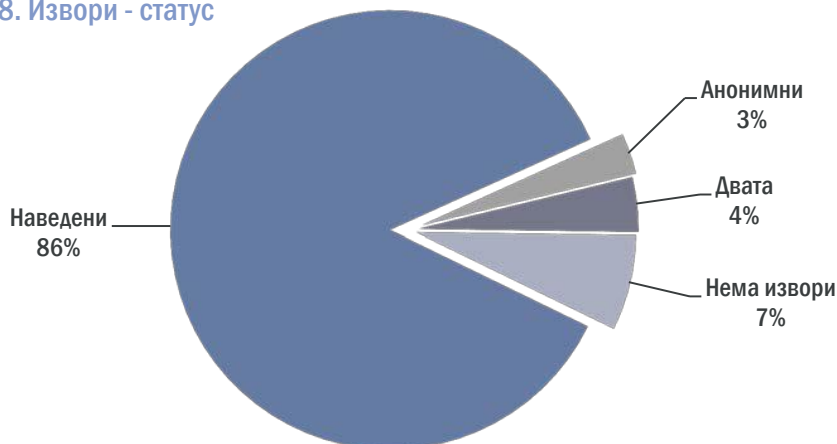
Кога станува збор за изворите, повеќе од половина од текстовите имаат само еден извор (53%), а 7% од нив немаат ниту еден. Два, три или повеќе извори имаат 40% од текстовите. Именувањето на изворите е едно од основните правила на професионалното новинарство и тоа на текстовите им дава веродостојност и кредибилитет.

7. Извори - број

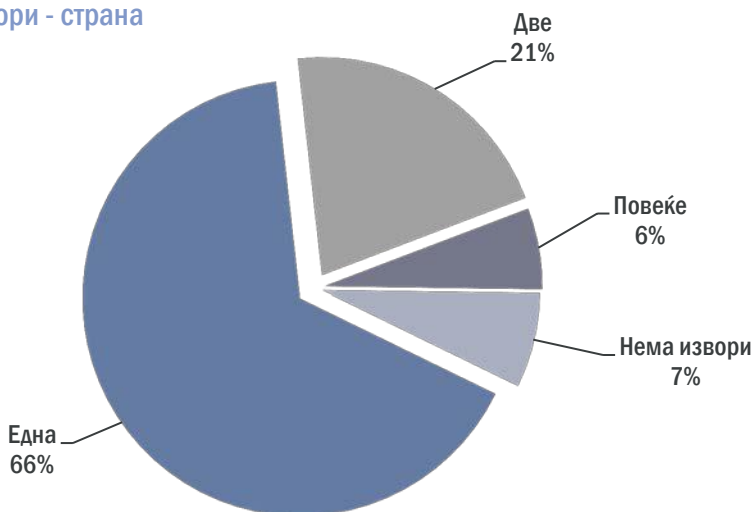
Кај статусот на изворите, доминираат наведените извори (86%), додека во само 3% од текстовите изворите се анонимни. И наведени и анонимни извори има во 4% од текстовите, а 7% од нив немаат никакви извори.

8. Извори - статус

Две третини (66%) од текстовите ја содржат само едната страна во приказната, а само во 27% од текстовите се застапени две или повеќе страни. Избалансираност на изворите, односно претставување на двете (или повеќе) страни во приказната е едно од најсуштинските правила на новинарската професија. Со тоа што во многу голем број од текстовите е претставена само едната страна, се доведува во прашање нивната објективност.

9. Извори - страна

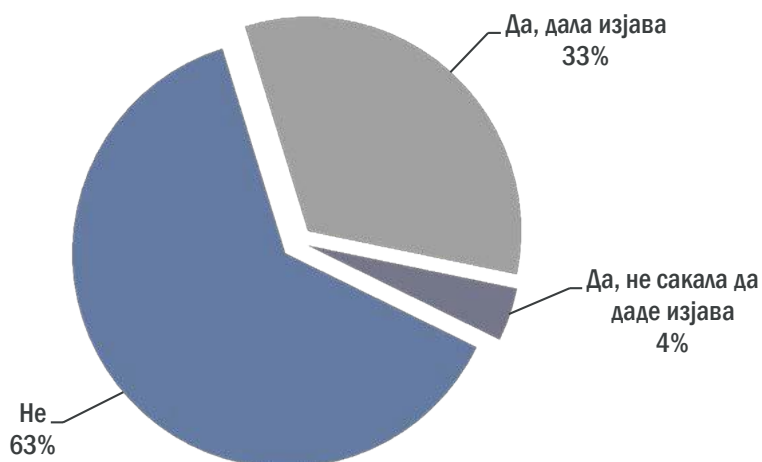
Кога станува збор за локација на изворите, најзастапени (36%) се оние кои доаѓаат од државните институции (влада, министерства, државни агенции и сл.). На извори од локалните власти и од здравствените институции отпаѓаат по 6%, а на политичките партии 7%. Изворите од бизнис-секторот се застапени со 4%, а универзитетските експерти со 3%. Она што може посебно да се истакне е дека изворите од невладините организации учествуваат само со 8% во сите извори наведени во текстовите, иако во секоја од анализираниите теми од поширок општествен интерес активно дејствуваат најмалку по неколку невладини организации.

10. Извори - локација

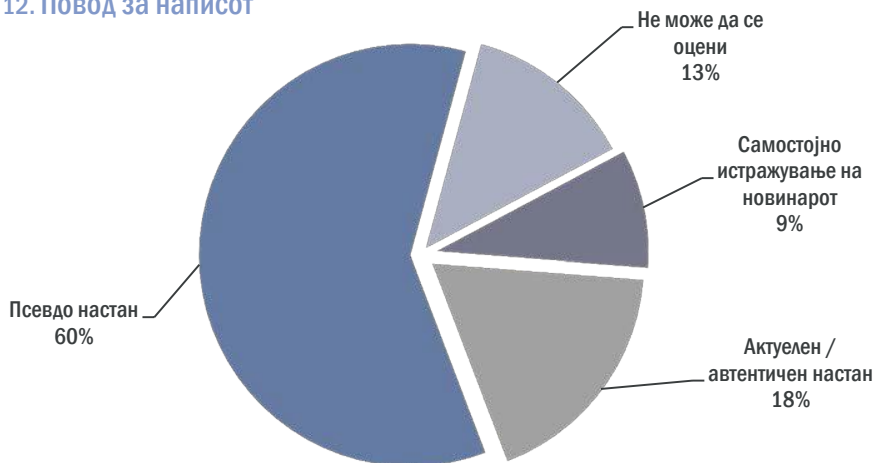

Засегнатата страна во текстот/приказната не е консултирана во речиси две третини од текстовите (63%). Кај текстовите во кои таа е консултирана, една третина (33%) од случаите дала изјава, а само во 4% од текстовите, засегнатата страна е консултирана, но не сакала да даде изјава. Со ова, текстовите губат на објективност бидејќи со тоа што не е консултирана засегнатата страна се доведува во прашање фер третманот што мора да е задолжителен елемент на секој новинарски текст. Фер третманот значи дека сите страни вклучени во приказната се третираат без фаворизирање, а во случајов, со неконсултирање на засегнатата страна во две третини од текстовите, некоја друга страна добила фаворизирачки третман.

11. Дали е консултирана засегнатата страна?

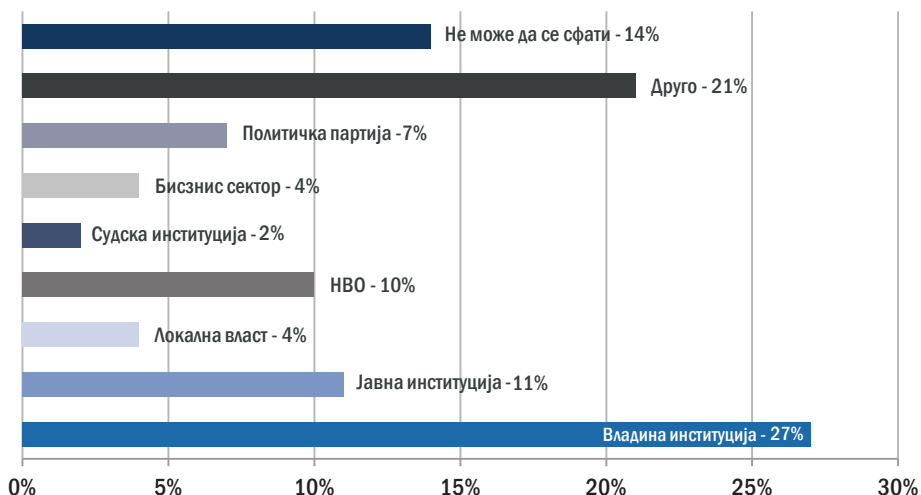

12. Повод за написот

Псевдо-настанот води на списокот на поводи за пишување на текстот со дури 60%. Во 18% повод за текстот бил актуелен, односно автентичен настан, а во 13% поводот не може точно да се оцени. Само во 9% од текстовите, поводот било самостојно, односно оригинално истражување на новинарот, што говори за тоа дека иако станува збор за теми од поширок општествен интерес, сепак информирањето на медиумите за овие теми, главно, го „диригираат“ фактори надвор од медиумите. Со ова, медиумите не ја остваруваат целосно нивната многу значајна улога во општеството, а граѓаните не добиваат независни и објективни информации кои им се потребни за носење важни одлуки за нивното секојдневно живеење и работење.

13. Организатор на настанот

Владините институции водат на списокот на организатори на псевдо-настаните кои, пак, биле доминантен повод за известување за темите од поширок општествен интерес. Овие институции биле организатори на псевдо-настаните во 28% од случаите. Следни на списокот со 11% се други јавни институции, по што следуваат невладините организации со 8% од настаните. Политичките партии биле организатори во 7% од случаите, локалната власт во 5%, бизнис-секторот во 4%, а судските институции во 2%.

Резултати од мониторингот по теми

Известување на медиумите за темата Квалитет на живот

Темата *Квалитет на живот* во себе опфаќа неколку поттеми: *Права на потрошувачи, Животен стандард, Вработување и невработеност и Социјална правда*. Оваа тема е втора според бројот на текстови објавени во мониторираните медиуми во периодот на мониторинг. Одделно анализирано, најмногу текстови има објавено за поттемите *Вработување и невработеност* и *Права на потрошувачи*, а најмалку за *Животен стандард*.

Мониторингот на начинот на кој медиумите известувале за оваа тема ги покажува следниве резултати:

- ⊗ Речиси половина од текстовите (44%) се големи, наспроти една третина (31%) кои се мали;
- ⊗ Само 20% од текстовите се објавени на насловните страници или во ударните вести;
- ⊗ Речиси половина од текстовите (47%) се илустрирани со оригинална/автентична фотографија, односно снимки;
- ⊗ Во 27% од текстовите авторот не е потпишан;
- ⊗ Дури 85% од текстовите се вест или проширена вест, а 7% се анализа;
- ⊗ Еден извор имаат 55% од текстовите, 40% имаат два или повеќе извори, а 5% воопшто немаат извор;
- ⊗ Во 85% од текстовите изворите се наведени;
- ⊗ Едната страна е консултирана во 69% од текстовите;
- ⊗ Од аспект на локација на изворите, како извори доминираат (48%) државните институции, пред бизнис-секторот (13%, локалната самоуправа (4%) и невладините организации (3%);
- ⊗ Засегнатата страна не е консултирана во 78% од текстовите, додека во случаите кога е консултирана таа дала изјава (20%);
- ⊗ Дури за 60% од текстовите, поводот бил некаков псевдо-настан, додека само за 13% од текстовите поводот бил автентичен настан, а за 5% самостојно истражување на новинарот;
- ⊗ Кај организаторите на настаните, во ниту еден случај не се јавила невладина организација.

Известување на медиумите за темата Здравство и права на пациенти

Оваа тема е трета според вкупниот број на објавени текстови од сите десет анализирани теми. Од мониторингот на начинот на кој медиумите известувале за прашања поврзани со оваа тема можат да се извлечат следниве сознанија:

- ❖ Дури 81% од текстовите не се најавени на насловната страница или во ударните вести;
- ❖ Само помалку од една третина од текстовите (31%) содржат оригинални (автентични) фотографии, односно снимки;
- ❖ Во 26% од текстовите авторот не е познат, а во 30% тој е потпишан само со иницијали;
- ❖ Жанровски доминира веста (81%), пред анализата (5%) и репортажата, истражувачката сторија и коментарот со по 4%;
- ❖ Половина од текстовите (52%) имаат само еден извор, а само 4% немаат ниту еден извор;
- ❖ Изворите се наведени во 91% од текстовите, а само во 2% има анонимни извори;
- ❖ Во 69% од текстовите е консултирана само едната страна;
- ❖ Државните (41%) и здравствените институции (38%) доминираат како извори на информациите, пред невладиниот сектор каде се лоцираат само 3% од изворите на информации;
- ❖ Засегнатата страна не е консултирана во две третини од текстовите (67%);
- ❖ Во повеќе од половина од текстовите (57%), поводот за објавување бил некаков псевдо-настан, во 22% автентичен настан, а во 11% самостојно истражување на новинарот.

Известување на медиумите за темата Животна средина

Оваа тема спаѓа меѓу најмалку застапените од сите десет анализирани теми од поширок општествен интерес за која печатените медиуми известувале многу повеќе во споредба со телевизиите. Анализата на текстовите од оваа тема ги покажува следниве резултати:

- Повеќе од половина од текстовите (57%) биле мали, што е највисок процент на мали текстови од сите анализирани теми;
- Дури 88% од текстовите не се најавени на насловната страница или во ударните вести, што исто така е највисок процент од сите анализирани теми;
- Дури половина од текстовите (50%) не содржат никакви фотографии или снимки што е највисок процент од сите анализирани теми;
- Авторот е целосно познат само во 23% од текстовите, а во 46% тој е анонимен, што првиот е најнизок процент на познат автор, односно вториот е највисок процент на анонимен автор од сите анализирани теми;
- 85% од текстовите се вести, 12% се анализа, а 4% истражувачка сторија;
- 62% од текстовите имаат само еден извор, а 4% се со само еден извор;
- Едната страна е консултирана во 77% од текстовите;
- Како најчест поединечен извор на информации се јавува локалната самоуправа (35%), пред државните институции (23%), бизнис-секторот (12%), невладиниот сектор (8%), итн.;
- Засегнатата страна не е консултирана, ниту пренесена во 58% од текстовите;
- Најчест повод за текстовите бил некаков псевдо-настан (42%), пред актуелните настани (27%) и оригиналните истражувања на новинарите (4%).

Известување на медиумите за темата Културна политика

И оваа тема спаѓа меѓу оние за кои медиумите известувале најмалку, односно таа е втора најмалку застапена тема од сите десет анализирани теми, веднаш по темата *Општествена вклученост на маргинализираните групи*. Весниците и телевизиите подеднакво малку известувале за оваа тема. Од мониторингот на начинот на кој медиумите известувале за темата, можат да се извлечат следниве заклучоци:

- Доминираат долги, односно големи текстови на кои отпаѓаат дури 64% што е највисок процент на големи текстови од сите анализирани теми;
- Точно по половина од текстовите се најавени, односно не се најавени на насловните страници во весниците или во ударните вести на телевизиите што е највисок процент на најавени текстови од сите анализирани теми;
- Дури 64% од текстовите содржат, односно се илустрирани со оригинални и автентични фотографии или снимки, што е највисок процент од сите анализирани теми;
- Авторот е потпишан со целосно име и презиме во фантастични 93% од текстовите, што е далеку највисок процент, односно двојно повисок од просекот на сите текстови од сите анализирани теми;
- Соодветно на големината на текстовите, ова е единствената тема во која не доминира жанрот вест, туку со значителен број текстови се застапени и останатите жанрови како репортажа (29%), истражувачка сторија (21%), интервју и коментар по 7%.
- Дури 64% од текстовите имаат два или повеќе извори, што е највисок процент од сите анализирани теми, наспроти само 29% од текстовите со само еден извор, што е најнизок процент од сите анализирани теми;
- Наспроти бројот на изворите, оваа тема содржи и највисок процент на анонимни извори (7%);
- Засегнатата страна не е консултирана во 64% од текстовите;
- Установите од културата се најчест поединечен извор на информации (32%), по што следуваат државните институции (37%), универзитетските експерти (11%) и политичките партии (5%). Нема ниту еден извор во анализираниите текстови кој се лоцира кај невладината организација;
- Во дури 50% од текстовите е консултирана засегнатата страна, а во 43% таа е и пренесена во текстот што се највисоки проценти од сите анализирани теми;
- Иако псевдо-настаните се повод за 50% од текстовите, ова е најнизок процент од сите анализирани теми, а соодветно на тоа процентот на текстови како резултат на актуелен настан (29%) и на самостојно истражување на новинарот (21%) се меѓу највисоките проценти од сите анализирани теми;
- Најчести организатори на псевдо-настаните се јавните (43%) и владините (29%) институции.

Известување на медиумите за темата Образование и млади

Оваа тема е некаде на средината во споредба со другите анализирани теми според интересот на медиумите оценувајќи според бројот на објавени текстови во периодот на мониторинг. Таа опфаќа четири поттеми, односно: *Квалитет на образование, Одлив на мозоци, Опфатеност/вклученост на младите и Образование според потребите*. И за оваа тема има еднаков интерес кај весниците и кај телевизиите. Од анализата на објавените текстови се доаѓа до следните сознанија за начинот на кој медиумите известувале за темата:

- 🎓 Точно по една третина од текстовите биле мали, средни и големи;
- 🎓 Две третини од текстовите (65%) не се најавени на насловната страница или во ударните вести, а само една третина (35%) се најавени;
- 🎓 42% од текстовите се илустрирани со општи, а 38% со автентични фотографии или снимки;
- 🎓 53% од текстовите се потпишани со целосното име на авторот, 27% се потпишани со иницијали, а 20% воопшто не се потпишани;
- 🎓 Жанровски и овде доминира веста кај 68% од текстовите, иако со високи 20% учествува анализата што е меѓу највисоките проценти меѓу останатите анализирани теми и интервјуто со 8% што е највисок процент од сите теми;
- 🎓 Во 58% од текстовите има два или повеќе извори, што е значително над просекот на сите анализирани теми, иако 8% од текстовите немаат ниту еден извор;
- 🎓 Иако засегнатата страна не е консултирана кај 48% од текстовите, во други 43% консултирани се две или повеќе засегнати страни што е значително над просекот;
- 🎓 Најголем број од изворите (52%) се лоцираат кај некоја државна институција, 13% кај образовна институција, 7% кај универзитетски експерти и по 4% кај невладината организација и бизнис-секторот;
- 🎓 Засегнатата страна е консултирана и пренесена во 47% од текстовите што е над просекот;
- 🎓 Половина од текстовите се диригирани од псевдо-настан, чиј доминантен организатор (68%) била некоја владина или јавна институција, додека невладината организација се јавува како организатор само на 7% од настаните, а бизнис-секторот на 5% од настаните.

Известување на медиумите за темата Општествена вклученост на маргинализирани групи

Оваа тема е најмалку застапена во медиумите од сите десет анализирани теми и за неа доминантно пишуваат весниците, за разлика од телевизиите каде темата, во периодот на мониторинг не била предмет на интерес. Анализата на новинарските текстови објавени за оваа тема ги покажува следните резултати:

- Доминираат малите текстови (42%) иако темата е таква што нормално бара поширока и подетална елаборација;
- Иако 73% од текстовите не се најавени на насловна страница или во ударните вести, сепак останатите 27% се најавени, што е меѓу повисоките проценти во споредба со другите теми;
- Наспроти тоа, дури 46% од текстовите не содржеле никаква илустрација со фотографија, што е меѓу највисоките проценти од сите анализирани теми, а оригинална фотографија или снимки имале само 18% од текстовите, што е најмал процент во споредба со другите теми;
- Авторот е целосно познат само во 27% од текстовите што е меѓу најниските проценти;
- Жанровски се застапени само два жанра, при што доминира веста (73%), пред анализата (27%);
- Еден извор имаат 55% од текстовите, но нема текстови без извори;
- Сите извори се наведени (100%) и нема анонимни извори;
- Доминантно (72%) е консултирана само едната страна;
- Невладините организации се јавуваат како поединечен извор во 33% од текстовите што е далеку најголем процент од сите анализирани теми, а со значителен процент како извори учествуваат здравствените (17%) и образовните (8%) институции;
- Засегнатата страна не е консултирана и не е пренесена во 63% од текстовите;
- Псевдо-настаните доминираат како повод за текстот (64%) иако со по 18% како повод се јавуваат автентичен настан и самостојно истражување на новинарите;
- Меѓу организаторите на настаните доминираат невладините организации (45%), пред државните институции (36%), но и бизнис секторот (9%).

Известување на медиумите за темата Човекови права

Станува збор за посеопфатна тема во која како поттеми се вклучени: *судството, родовата еднаквост, дискриминацијата и слободата на говор*. Според обемот на информирање на медиумите, оваа тема спаѓа во редот на оние кои се почесто застапени и за која весниците и телевизиите информирале подеднакво. Од мониторингот на начинот на кој медиумите известувале за оваа тема можат да се извлечат следниве сознанија:

- Дури 45% од текстовите биле големи што е втор највисок процент на големи текстови од сите анализирани теми;
- 77% од текстовите не биле најавени на насловната страница или во ударните вести;
- 43% од текстовите содржеле оригинална фотографија или снимки, а само 15% не биле илустрирани со фотографија или со снимки;
- Авторот бил целосно познат само со 47% од текстовите;
- Жанровски, со 79% од текстовите доминира веста, пред коментарот (9%), анализата (6%), интервјуто (4%) и истражувачката приказна (2%);
- Дури 64% од текстовите имаат само еден извор, иако од друга страна без извор се само 4% од текстовите;
- Во дури 72% од текстовите е претставена само едната страна;
- Невладините организации се поединечен најчест извор на информациите (29%), пред државните институции заедно (17%);
- Засегнатата страна не е консултирана во 60% од текстовите;
- Во две третини од текстовите (66%) поводот за објавување е некаков псевдо-настан, а како најчести организатори на тие настани се јавуваат невладините организации (23%) и државните институции (15%).

EU

Известување на медиумите за темата Пристапување кон ЕУ

Оваа тема е најчесто застапена тема од сите десет анализирани теми со многу повеќе текстови објавени во весниците, отколку во телевизиите. Анализата на начинот на кој медиумите известувале за темата ги дава следните заклучоци:

- EU** Дури 44% од текстовите се големи текстови;
- EU** Дури 36% од текстовите се најавени на насловната страница на весникот или во ударните вести на телевизијата, што ја прави најнајавувана од сите анализирани теми;
- EU** Само 14% од текстовите не содржат фотографија, иако високи 55% од текстовите се илустрирани со општа фотографија или снимки;
- EU** Авторот на текстот е познат само во 55% од текстовите;
- EU** Жанровски, со 59% од текстовите, доминира веста, иако дури 17% од текстовите се коментар што е далеку највисок процент од сите останати анализирани теми;
- EU** Дури 19% од текстовите немаат извори, што ја прави оваа тема со најмногу текстови без познат извор од сите анализирани теми;
- EU** Во 56% од текстовите е консултирана само едната страна во приказната;
- EU** Како поединечен извор на информациите доминираат политичките партии (15%), што е највисок процент меѓу сите анализирани теми, пред државните институции (17%), универзитетските експерти (6%) и само 3% невладините организации;
- EU** Засегнатата страна не е консултирана, ни пренесена во 62% од текстовите;
- EU** Псевдо-настаните се повод за објавување на текстот во 62% од случаите;
- EU** И меѓу организаторите на настаните водат политичките партии и државните институции.

Известување на медиумите за темата Добро владеење

Станува збор за сложена тема која во себе ги опфаќа следниве поттеми: *транспарентност и отчетност, корупција, јавна администрација, квалитет на услуги и избори*. Оваа тема спаѓа меѓу оние за кои медиумите почесто објавувале текстови и меѓу ретките за која повеќе текстови објавувале телевизиите, отколку весниците. Анализата на објавените текстови доведува до следниве заклучоци:

- Во однос на големина на текстовите, имало подеднакво мали, средни и големи текстови;
- 80% од текстовите не се најавени, а останатите 20% се најавени на насловна страница или во ударните вести;
- 46% од текстовите содржат илустрација со оригинална фотографија или снимки;
- Во дури 35% од текстовите авторот не е потпишан;
- Жанровски доминира веста (81%), пред коментарот (11%) и анализата (4%);
- Само еден извор имаат дури 69% од текстовите што е највисок процент од сите анализирани теми;
- Дури 7% од изворите се анонимни што е највисок процент во споредба со другите теми;
- Во 76% од текстовите е консултирана само едната страна што е втор највисок процент во споредба со другите анализирани теми;
- Третина од изворите се лоцираат во некоја државна институција, 20% во политички партии и 8% во невладини организации;
- Засегнатата страна не е консултирана во 57% од текстовите, а во 41% е консултирана и дала изјава;
- Доминантно, како повод за текстот, се јавува некаков псевдо-настан (74%) што е највисок процент од сите анализирани теми, додека самостојно истражување на новинар се јавува како повод само во 2% од текстовите што е најмал процент од сите анализирани теми;
- Организатор на настаните во 45% од случаите се јавува некоја државна институција, во 15% невладина организација, исто колку и политичка партија, а во 11% судска институција.

Известување на медиумите за темата Меѓуетнички односи

Ова е една од најмалку застапените од сите десет анализирани теми во медиумите. Во неа се вклучени следниве аспекти на меѓуетничките односи: *мултикултурализам, образование, безбедност и влијание врз економијата*. За оваа тема малку почесто информираат телевизиите, во споредба со весниците. Од анализата на објавените новинарски текстови можат да се извлечат следниве сознанија:

- Подеднакво со по 47% се застапени малите и големите текстови;
- 79% од текстовите се објавени, а 21% не се објавени на насловната страница или во ударните вести;
- Повеќе од половина од текстовите се илустрирани само со општа фотографија или снимки кои ја следат темата но не и автентичните случувања;
- 80% од текстовите се вести, а по 5% се истражувачка сторија, репортажа, интервју и коментар;
- Високи 65% од текстовите содржат само еден извор, а 5% немаат ниту еден извор;
- Во 68% од текстовите е консултирана само едната страна во приказната;
- Најголем дел од изворите (63%) се лоцираат во некоја државна институција, 11% во невладината организација, по 5% во политичка партија, здравствена институција и универзитетски експерти;
- Засегнатата страна не е консултирана во 63% од текстовите;
- Псевдо-настан бил повод за објавување на 63% од текстовите;
- Меѓу организаторите на настаните доминираат државните институции (37%), пред политичките партии (16%) и невладините организации (11%).

Споредбен приказ на начинот на известување по одделните теми

Во продолжение графички се прикажани некои издвоени, позначајни и поинтересни аспекти од мониторингот на начинот на кој медиумите известувале за темите од пошироко општествено значење.

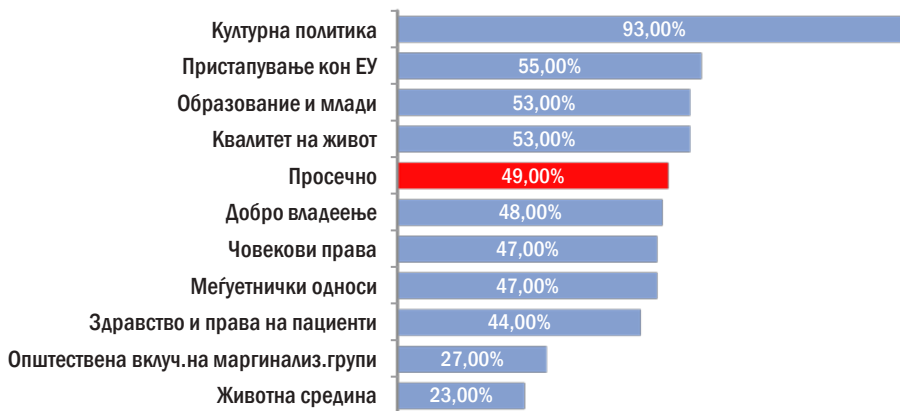
14. Текстот е најавен на насловна страна/во ударни вести

15. Текстот содржи оригинална фотографија/снимки

16. Авторот е потпишан со цело име и презиме

17. Процент на истражувачки стории

18. Текстот нема извори

19. Консултирани се две или повеќе страни

20. Државни институции како извор

21. Невладини организации како извор

22. Консултирана е засегнатата страна

23. Псевдо настан како повод за текстот

24. Невладина организација како организатор на настанот

ПРЕПОРАКИ

- 1** Медиумите да го интензивираат информирањето на јавноста за темите што се од пошироко општествено значење, со што ќе им овозможат на граѓаните пристап до поширок спектар на информации кои се потребни за да учествуваат на вистински и ефикасен начин во процесите кои влијаат врз нивниот живот и работа.
- 2** Новинарите да ги применуваат основните професионални стандарди кога известуваат за темите од пошироко општествено значење известувајќи точно, балансирано и фер и водејќи сметка за веродостојност, релевантност, доверба и кредибилитет на своите текстови, односно:
 - Да објавуваат факти;
 - Да ги проверуваат и потврдуваат добиените информации;
 - Да ги прошируваат списоците на извори и да цитираат повеќе од еден извор;
 - Да ги опфаќаат и да ги консултираат сите страни во приказните;
 - Еднакво да ги третираат сите страни во приказната;
 - Да обезбедуваат и да нудат докази за тврдењата во приказните;
 - Да ги илустрираат своите текстови, секогаш кога е можно, со оригинални и автентични фотографии и снимки;
 - Да ги потпишуваат своите текстови.
- 3** Новинарите да го практикуваат, сопствениците да го поддржуваат и уредниците да го охрабруваат истражувачкото новинарство за темите од поширок општествен интерес како начин медиумите да ја остваруваат својата општествена улога и да ги зголемат довербата и кредибилитетот кај јавноста, а со тоа и сопствените приходи.
- 4** Медиумите да вложуваат (средства, време, техника и напори) во дополнително едуцирање на новинарите и уредниците не само за почитување на основните професионални стандарди на професијата туку и за техниките и методите на истражувачкото новинарство.

- 5 Медиумите да им овозможуваат на своите новинари правна и друг вид заштита за професионално и објективно информирање на јавноста, а новинарите да ги користат и постојните законски одредби во оваа насока.
- 6 Еснафските здруженија и организации треба да ги интензивираат своите напори за да обезбедуваат услови новинарите и другите медиумски професионалци да ги извршуваат своите работни обврски професионално и ослободени од стравови и притисоци.
- 7 Невладините организации треба да негуваат односи на постојана, наместо ад-хок комуникација со медиумите, давајќи им ја потребната поддршка (експертска и во ресурси) во истражувањето и известувањето за темите од пошироко општествено значење.
- 8 Невладините организации треба да негуваат односи на постојана, наместо ад-хок комуникација со медиумите, давајќи им ја потребната поддршка (експертска и во ресурси) во истражувањето и известувањето за темите од пошироко општествено значење.
- 9 Невладините организации треба да вклучуваат активности за едукација на новинарите во сите проекти што ги спроведуваат во областите од поширок општествен интерес што е основа за поквалитетно информирање на граѓаните.
- 10 Невладините организации и медиумите треба да ја засилат својата соработка во насока на остварување на својата општествена улога на клучни фактори на демократските процеси во земјата.
- 11 Домашните и меѓународните донатори да продолжат со своите напори за поддршка на новинарите, медиумите и граѓанските организации во насока на професионално и објективно информирање на јавноста за процесите и темите од пошироко општествено значење во земјава.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска
библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

070.4:304.9(497.7)"2013"(047)

РЕЗУЛТАТИ од мониторингот на
известувањето на медиумите за темите
од поширок општествен интерес утврдени
заеднички од новинарите и од
претставниците на невладините
организации во Македонија. - Скопје :
Балканска истражувачка репортерска
мрежа (БИРН), 2013. - 37 стр. :
граф. прикази ; 23 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-65520-1-5

а) Медиуми - Уредувачка политика -
Општествени прашања -
Македонија - 2013 - Извештаи
COBISS.MK-ID 96168202

